associated brick structure dating to the 18th century. A vaulted brick cellar was constructed within the building in the 19th century. The brick wall and stone foundation uncovered in trenches 1–2 were dated to the 19th–early 20th centuries. The surrounding rubble deposits contained finds from the 18th–20th centuries (Fig. 4). A small number of finds in the late layers and in the lower, heavily disturbed layer were ascribed to an earlier period, i.e., the 13th–14th centuries. A cluster of 4 silver ingots – Lithuanian long currency – was found and dated to the same period (Fig. 5).

Žygimantas Buržinskas

Merkinės dvarvietė papilyje

2023 m. buvo atlikti archeologiniai tyrimai Merkinės piliakalnio su papiliu (UK 22957) teritorijoje, Gardino g. 28 (Varėnos r. Merkinės sen.). Jų metu ištirti septyni 1x1 m dydžio šurfai ir 4 perkasos. Ištirtas bendras 56,3 m^2 plotas (1 pav.). Merkinės pilis pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose minima 1377 m. kovų su kryžiuočiais kontekste, vėliau papilio teritorijoje ėmė kurtis karališkasis arba seniūnijos dvaras. Merkinės karališkojo dvaro suklestėjimu galima laikyti Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vladislovo Vazos laikus, kai dar būsimas valdovas tiesiogiai valdė Merkinės seniūniją, vėliau čia apsigyveno jo favoritė Jadvyga Luškovska. Dvaras nukentėjo XVII a. viduryje per karą su Maskva ir Švedija. Vėliau buvo atstatytas, išliko seniausi XVII a. pabaigos dvaro inventoriai, tuomet minimi mediniai dvaro sodybos pastatai, barokinis sodas. 1721 m. sodyba buvo perstatyta. 1776–1779 m. išlaidų knygos byloja, kad to meto Merkinės seniūnas Matas Oginskis joje vykdė didelius statybos darbus, buvo pastatyti nauji rūmai, didesnė dalis ūkinių pastatų, remontuoti ar naujai statomi kiti priklausę dvarui pastatai. Dvarvietėje statybos darbai vyko ir XIX a. I pusėje, vėliau pastatai sunyko. 1897 m. iškilo du nauji, iki šiol išlikę raudonų plytų pastatai, atlikę muilo ir deguto fabriko funkciją.

Papilys (dvarvietė) pirmą kartą fragmentiškai buvo tyrinėta S. Sarcevičiaus 1997 m. ir 1998 m. Tuo metu buvo kasti 3 2x2 m dydžio šurfai, fiksuotas iki 80 cm storio kultūrinis sluoksnis ir aptikta įvairaus laikotarpio žiesta keramika ir XIV a. geležinis noragas, aptikta ir XVIII–XIX a. I puse datuotų mūro pamatų liekanų, kurios sietinos su čia buvusio dvaro sodybos pastatais (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 110). D. Kontrimas 2019 m. ištyrė 4 šurfus (4 m^2), daryti septyni 1 m gylio gręžiniai, fiksuotas 10–60 cm storio X–XIV a. kultūrinis sluoksnis, aptikta apžiestų puodų šukių, gyvūnų

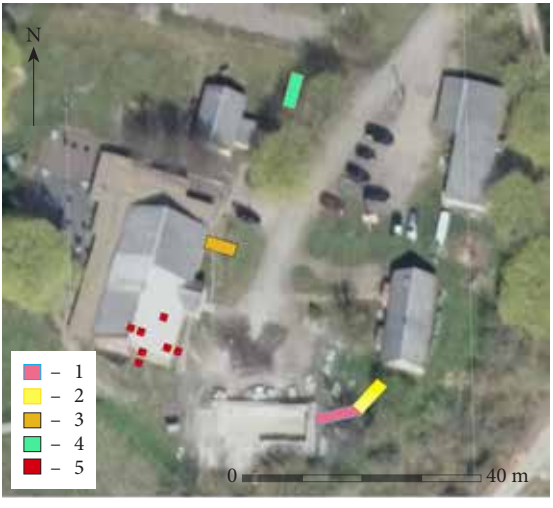

1 pav. 2023 m. archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – perkasa 1; 2 – perkasa 2; 3 – perkasa 3; 4 – perkasa 4; 5 – žvalgomųjų tyrimų vietos. Ž. Buržinsko brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – trench 1; 2 – trench 2; 3 – trench 3; 4 – trench 4; 5 – test pits.

kaulų fragmentų. Surinkti plačios chronologijos titnago radiniai byloja, kad šioje vietoje galėjo būti akmens amžiaus stovyklavietė arba bronzos amžiaus gyvenvietė (*ATL 2019 metais*, 2020, p. 57–59).

Žvalgomųjų tyrimų metu šurfai kasti šalia 1897 m. statyto pastato pamatų. Šurfų 3, 6 ir 7 paviršiuje fiksuotas XIX–XX a. 30 cm storio rudo smėlio sluoksnis, po juo iki 80 cm gylio gelsvo šviesaus smėlio sluoksnis be radinių. Po šiuo sluoksniu fiksuotas 30 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis su keramikos, molio tinko fragmentais, datuojamas X–XV a. Po šiuo sluoksniu fiksuotas gelsvas šviesaus smėlio sluoksnis, jame aptikta titnago apdirbimo liekanų. Įžemis pasiektas 1,8 m gylyje. Kituose šurfuose (2, 4, 5) fiksuojamos plūkto molio, taip pat moliu rišto plytų ir akmenų pamatų struktūros, kurios fiksuotos 10–40 cm gylyje. Jos datuojamos XIX a. I puse, tačiau šie pamatai nėra susiję su 1897 m. mūrinio pastato struktūra. Tai gali būti iki XIX a. I pusės buvusių pastatų liekanos. Plūkto molio struktūroje aptikta XVIII a. koklių duženų, keramikos fragmentų.

2 perkasos (1, 2) tirtos prie rekonstruoto pastato, sklypo PR dalyje, kitos perkasos (3, 4) tirtos sklypo centre bei Š dalyje. **Perkasa 1** buvo orientuota ŠR kryptimi, V perkasos dalis glaudėsi prie rekonstruojamo pastato, o R dalis formuota pagal perkasos 2 ribą, ji – netaisyklingos formos (ŠV sienelė – 6,6 m ilgio, PR sienelė – 8,5 m ilgio, bendras plotas – 15,3 m^2). Po velėna fiksuotas 10–15 cm storio tamsiai pilko su degėsiais smėlio sluoksnis su XX a. I pusės–XXI a. radiniais (stiklas, baltos glazūros keramika, metalo liekanos, I Lietuvos Respublikos laikotarpio monetos, tarybinis įsegamas ženkliukas). Centrinėje perkasos dalyje po minėtu sluoksniu aptiktas plytų grindų fragmentas. Plytos klotos statmenai viena kitai, eglutės principu, jų paviršius ištrupėjęs, išlikusiuose fragmentuose plytose įžvelgiama braukų. Jos klotos ant šviesaus be didesnių priemaišų smėlio. Perkasos ŠR kampe taip pat 10–15 cm gylyje fiksuotas pamatas, mūrytas iš plytų su braukomis. Mūras klotas netvarkingai su akmenų intarpais. Sulig grindų ir mūro pamato sluoksniu rastas 20–80 cm storio degėsių, plytų griuvenų, rudos žemės sluoksnis su XVII–XIX a. I pusės radiniais (keramika, koklių fragmentais, metalo dirbiniais). Dalis koklių išsilydę, pasitaikė sudegusios medienos fragmentų. Sluoksnis priskiriamas dvaro egzistavimo laikotarpiui.

Spėjama, kad XIX a. I ketvirtyje dvaro pastatus galėjo nusiaubti gaisras. Mūras ir plytų grindys preliminariai datuojamas XVII–XVIII a. I puse. Perkasos PV dalyje prie esamo mūrinio pastato fiksuotas iki 1–1,1 m gylio perkasimas, kuriame 80 cm gylyje aptiktas plastikinio pilko nuotekų vamzdžio fragmentas. Didesnėje perkasos dalyje 25–35 cm gylyje rastas pilko molio su plytų duženų fragmentais sluoksnis. Tikėtina, kad molis paklotas tikslingai čia stovėjusio statinio žemės paviršiui sutvirtinti. Toks statybinis sprendimas buvo išsaugotas, neardytas. Perkasoje įžemis pasiektas PV jos dalyje, taip pat perkasos Š dalyje, aptikus nedidelį suardytą pilko molio sluoksnį. Čia, 30–35 cm gylyje, fiksuotas rudos žemės 10–50 cm storio sluoksnis su plytų duženų fragmentais ir nedaug keramikos radinių. Po juo fiksuotas tamsiai rudos žemės su šviesaus smėlio intarpais sluoksnis, kuriame aptikta keramikos fragmentų, molio tinko liekanų. Giliau – 10–15 cm storio pilkos žemės su degėsiais sluoksnis, kuriame aptikta nedaug keramikos fragmentų, paimta degėsių mėginių. Šis sluoksnis datuojamas X–XIV a. Po juo – 40–60 cm storio šviesaus gelsvo smėlio sluoksnis, kuriame aptikta keletas titnago apdirbimo liekanų –

2 pav. Perkasoje 2 atidengta mūro struktūra iš ŠR. Ž. Buržinsko nuotr.

Fig. 2. A masonry structure exposed in trench 2, viewed from the NE.

3 pav. Perkasa 4 iš P. Ž. Buržinsko nuotr.

Fig 3. General view of trench 4 from the S.

nuoskalų. Įžemis pasiektas 1,75 m gylyje nuo žemės paviršiaus.

Perkasa 2 taisyklingo stačiakampio formos, orientuota ŠR kryptimi, PV dalyje glaudėsi prie perkasos 1. Perkasos ilgis – 6 m, plotis – 2 m, bendras plotas – 12 m^2. 0,15–2,5 m gylyje fiksuotas dvaro sodybos rūmų laikotarpio mūras datuojamas XVII–XVIII a. I puse. Mūro pamatų sienos orientuotos Š ir R kryptimis. Dalis mūrų sutampa su aptiktais mūro pamatais perkasoje 1. Spėjama, kad šioje vietoje buvo rūsys, aptikta jo angos liekanų. Rūsys XIX a. I pusėje buvo užpiltas griuvenomis. Pačiame rūsio plote XIX a. II pusėje buvo iškasta duobė, o griuvenų sluoksnis sutvirtintas medžio rąstų sienele, kuri buvo orientuota Š–P kryptimi. Perkasose 1 ir 2 buvo sudarytas aptiktų struktūrų fotogrametrinis modelis (Saulius Zaura) (2 pav.).

Perkasa 3 orientuota PR kryptimi (5x2 m dydžio), ŠV perkasos dalis glaudėsi prie esamo statinio. Po velėna aptiktas 35–45 cm storio rudos žemės sluoksnis su XIX a. I pusės–XX a. radiniais (stiklas, baltos glazūros keramika, metalo liekanos masės plytų duženos). Giliau atidengtas 30 cm storio rudo smėlio sluoksnis beveik be radinių, nors perkasos PR kampe aptikta XVIII–XIX a. pradžia datuojamų keramikos fragmentų. 70 cm gylyje – plonas, apie 3 cm storio, degėsių sluoksnis, o po juo – 20–30 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis. Jame aptikta keramikos fragmentų. Po šiuo sluoksniu gelsvos spalvos smėlio sluoksnyje aptikti perkasimai, duobės, kuriose aptikta keramikos radinių ir XIV a. datuojamos spynos fragmentų. Šviesaus smėlio sluoksnyje taip pat rasta tamsesnis tiesus įgilinimas, jis aptiktas perkasos V dalyje arčiau esamo mūrinio pastato. Tai gali būti čia stovėjusios medinės struktūros liekanos. Geltoname smėlyje, 1,2–1,7 m gylyje aptikta keletas titnago apdirbimo fragmentų – nuoskalų. Įžemis pasiektas 1,7 m gylyje.

Perkasa 4 buvo orientuota ŠR kryptimi (6x2 m dydžio). Po velėna fiksuotas 30 cm storio rudos žemės sluoksnis su XIX a. I pusės–XX a. radiniais. Po juo – šviesaus, gelsvo smėlio 10 cm storio sluoksnis. Jame radinių nebuvo. Po šiuo sluoksniu – 10–15 cm tamsiai pilkos spalvos smėlio sluoksnis. Giliau pasiekus tamsesnės, juodos žemės sluoksnį, išryškėjo įstrižai perkasą kertantis buvęs perkasimas, kuris yra minėto pilkos spalvos smėlio sluoksnio dalis. Sluoksnis datuojamas XV–XVI a., be buitinės keramikos, paviršiuje prie šviesaus smėlio aptikta keletas XVI a. datuojamų koklių fragmentų. Po juo 10–70 cm storio juodos žemės sluoksnis, kuriame aptikta buitinės keramikos radinių, metalo dirbinių (adata, peiliukas). Atidengtame šviesaus smėlio sluoksnyje išryškėjo įgilintas 10–15 cm storio tiesus perkasimas, kuris gali žymėti čia buvusios struktūros pėdsakus. Sluoksnis datuojamas X–XIV a. Po šiuo sluoksniu aptiktas gelsvo, šviesaus smėlio sluoksnis, kuriame buvo rasta keletas titnago apdirbimo liekanų – nuoskalų. Įžemis pasiektas 1,25 m gylyje nuo žemės paviršiaus.

The Manor Site in the Outer Bailey of Merkinė Hillfort

The 2023 excavation of the outer bailey of Merkinė Hillfort and manor site, located on Gardino Street in the town of Merkinė (Varėna district, S Lithuania; Fig. 1), comprised 7 test pits and 4 trenches. The total area investigated comprised 56.3 m^2. Test pits 3, 6, and 7 contained layers of different compositions (brown, light yellowish sand, dark grey sand) that reached a depth of 1.8 m. At a depth of 80 cm, a 30-cm-thick layer of dark grey earth with clay plaster and pottery fragments was discovered. The layer itself was tentatively dated to the 10th–15th centuries. Below, a yellowish layer of light sand was discovered, along with some flint debitage. The remnants of structures dating to the first half of the 19th century were discovered in test pits 1, 2, 4, and 5, and remained in situ. Masonry structures (wall, floor, foundation, and others, dating to the 17th–first half of the 18th century) were recorded across almost the entire extent of trenches 1 and 2 (Fig. 2). The N and SW parts of trench 1, at a depth of 30–35 cm, revealed a layer of brown soil measuring 10–50 cm in thickness and containing small quantities of pottery and some rubble. Underneath, a layer of dark brown soil with light sand inclusions was recorded, yielding fragments of clay plaster and pottery. The layer below measured 10–15 cm in thickness and was composed of grey soil with charred inclusions, which were sampled, as well as small quantities of pottery. This layer was tentatively dated to the 10th–15th centuries. The layer below was a light yellowish sand deposit measuring 40–60 cm in thickness, which contained a few flint flakes. Overall, the layers extended to a depth of 1.75 m. Trenches 3 and 4 yielded finds spanning the 14th–20th centuries (such as fragments of a 14th-century lock) and flint debitage possibly from the Stone or Bronze Age. These layers were recorded at a depth of 1.25–1.75 m (Fig. 3).

Justina Dobeikienė

Kačėnų kaimavietė

2023 m. archeologinių tyrimų metu Kačėnų kaimavietės (Jonavos r., Bukonių sen.) teritorijoje iki įžemio detalieji tyrimai atlikti 290 m^2 plote (10 perkasų), greta ištirta dar 12 įgilintų struktūrų–duobių (1 pav.).

Sluoksnis fiksuotas nežymios kalvelės (aukščiausiose vietoje H_{abs} 84,20 m, o žemiausiose vietose ties upeliais H_{abs} 77,00–78,5 m)